

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU FENOMENUL DE „MANCURTIZARE”

*„O națiune este un suflet,
un principiu spiritual”*

Ernest Renan

În anii '80 ai secolului al XX-lea a apărut în Basarabia un termen care-i desemna pe cei ce s-au dezis de ce-au avut mai sfânt: limbă, neam, patrie. Este vorba de cuvântul „mancurt”.

Acesta își are originea în legendele unor triburi asiatice, care aveau credința că prizonierii, pentru a nu evada, trebuiau să-și piardă memoria, astfel încât să nu-și mai amintească cine sunt și de unde vin. În acest scop, li se punea o piele de cămilă pe capul ras, care, sub acțiunea razelor solare, se usca, provocându-le asemenea dureri încât „își pierdeau mințile”.

Astfel, păstrând proporțiile, termenul s-a extins și asupra populației din Basarabia anilor de după al doilea război mondial încă.

La începutul lui martie 1944, trupele sovietice ating linia Nistrului. Din acest moment tot mai mulți agitatori și propagandiști încearcă să convingă populația locală că puterea sovietică le va aduce eliberarea adevărată¹. Localnicii aveau însă toate motivele să se îndoiască de cele spuse de agitatori, care vorbeau, în cel mai bun caz, o limbă românească agramată. Experiența unui an de putere sovietică 1940-1941 i-a determinat pe țărani basarabeni ca să fie foarte suspicioși și neîncrezători cu privire la promisiunile emisarilor moscoviți, așa că ei nu au întârziat cu întrebări iscoditoare, precum ar fi: „Țăranii bogați vor fi iar trimiși în Siberia, ca și în 1940-1941?”, „Ce va fi cu cei care au colaborat cu germanii și românii?”². Se observă că basarabeni erau tentați să devină loiali noului regim, dar nu cu prețul de a suporta repetarea fărădelegilor din 1940-1941. Ei erau la curent cu intențiile lui Stalin de a promova „reforme” după încheierea ostilităților: crearea de unități militare pe criterii naționale, asigurarea dreptului la libertatea conștiinței.

Prin „conduita cooperantă cu noile autorități” se poate înțelege și preferința basarabenilor de a spune „limbă moldovenească, moldoveni”, care nu exprimau neapărat o atitudine antiromânească, ci mai degrabă o poziție prudentă și care n-ar fi trebuit condamnată, dat fiind faptul că etnonimul modern de „român” nu intrase în uzul larg al basarabenilor decât după primul război mondial. Dacă poate fi justificată într-un fel sau altul opțiunea pentru „moldovean” numai în măsura în care ea a reflectat mentalitatea de veacuri a românilor, potrivit căreia „capul plecat sabia nu-l taie”, și numai în măsura în care nu însemna un act colectiv de renegare a apartenenței la națiunea română, ci păstra în mod tacit dimensiunea culturală, etnică a acestei apartenențe, dar nu implica dimensiunea națională, politică în mod expres.

Schimbarea mentalității localnicilor, indiferent de naționalitate, era unul din obiectivele centrale ale noilor autorități. Cu toate acestea localnicii erau destul de refractari la propaganda comunistă, la colectivizare, revoluție culturală și îndoctrinare, chiar și cu prețul deportărilor care aveau o dimensiune națională clar pronunțată.

De la mijlocul anilor '60, prima generație de tineri educată în spirit comunist începe să fie mai puțin refractară față de puterea sovietică. Ei tind din ce în ce mai mult să se stabilească în centre urbane ale Moldovei sau pleacă în alte republici, în special Rusia. Tocmai motivele care au mobilizat basarabeni din sate în căutarea unui trai mai bun aveau să determine

¹ Igor Cașu, „Politică națională” în Moldova sovietică. 1944-1989, Chișinău, 2000, p. 125.

² *Ibidem*, p. 126.

înstrăinarea lor de tradiții, de comunitățile din care proveneau. De regulă ei nu erau familiarizați cu obiceiurile citadine și nu de puține ori resimțeau un complex de inferioritate față de populația urbană, ca strat social, cu valori și comportament deosebite de cele rustice, pe de o parte; față de populația urbană ca un mozaic național din punct de vedere lingvistic și cultural, pe de altă parte³. Cei mai capabili se vor vindeca de acest complex, dar, de multe ori, cu prețul renunțării la comunitatea lor etnică. Aceștia, numiți peiorativ cu termenul de **mancurți**⁴, vor manifesta, uneori, un dispreț nedisimulat la adresa poporului din care proveniseră și își vor justifica atitudinea prin faptul că moldovenii nu erau, în marea lor majoritate, capabili să se „civilizeze”, că erau „țărani vulgari și incuți”. Intelectuali și funcționari dar nu numai, odată integrați în medii rusești, nu vor fi prea încântați să-și amintească despre originea lor. Ei vor deveni, așa cum observase Lenin, aderenți mai fervenți ai **șovinismului velikorus** decât înșiși rușii.

Tendința ce se observă mai ales în anii '70, constă în faptul că din ce în ce mai mulți părinți credeau că absolvirea unei școli cu predare în limba rusă oferă mai multe posibilități de a obține un statut social privilegiat, respectiv profesii cu o remunerare mai consistentă. Ștefan Melnic în articolul său *Prețul Caftanului de Mancurt*, publicat în revista *Nistru*⁵, ne ilustrează un caz asemănător cu multe altele: „... la ședința unei comisii pentru repartizarea locurilor în grădinițe unei mame i s-a propus grădiniță moldovenească. Mama, moldoveancă bineînțeles, a sărit ca arsă: „Nu vreau! Mie să-mi dați grădiniță rusă. Voi să nu mă momiți!” s-a răstit supărată „Dați-mi grădiniță rusă. Las-să crească și feciorul meu *nacialnic*”. Iată și naiva tragedie moldovenească. O mamă e gata să se dezică de tot ce avem mai sfânt ... Și oare câte zeci de mii de oameni au plătit această vamă ca să îmbrace **caftanul de mancurt**”. Dar și mai mult îi compătinesc, spune autorul articolului, pe acei care fiind „căftăniți” au uitat cine sunt, disprețuindu-și limba și poporul, umilindu-se în postura de lachei. Prin faptele lor ei provoacă dezgustul pentru ce e național unor oameni de altă naționalitate, cinstiți, cu intenții sfânt internaționaliste de a ne învăța limba ca pe o comoară egală cu limba lor maternă”.

Lectorul universitar al Universității de Stat din Moldova, Igor Cașu, în cartea sa „Politica Națională” în Moldova Sovietică. 1944-1989⁶ menționează că „o explicație a înstrăinării de valorile naționale ar fi găsit în diferența de gradul de autoîncredere al rușilor și al basarabenilor. Astfel, unul dintre proverbele des invocate de invocate de ruși, și care reflectă existența încrederii că au un anumit avantaj în fața popoarelor care au tendința exagerată spre compromis, era că „obrăznicia este a doua fericire” (...). La basarabeni, însă, unul dintre cele mai reprezentative toasturi-zicători include „pace, ploaie și sănătate”, ceea ce reflectă o predispoziție de evitare a conflictelor”⁷.

În vederea schimbării mentalității localnicilor, în instituțiile de învățământ s-a introdus studierea „Istoria Moldovei” și a „poporului moldovenesc”. Ideologia moldovenismului a fost fondată „științific” de istoriografia sovietică moldovenească, unul dintre reprezentanții de frunte ai acesteia fiind Artiom Lazarev, care printr-o ironie a sortii, avea să conducă ședința de deschidere a primului Parlament al Republicii Moldova.

Din punctul de vedere al lui Marian Enache (fost ambasador al României în Republica Moldova) și Dorin Cimpoșu, exprimat în *Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993-*

³ Acest lucru a generat așa numitul fenomen de „aculturație”. A se vedea *Dicționarul Spiritului*, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p.6

⁵ Ștefan Melnic, *Prețul Caftanului de Mancurt*, în *Nistru*, 1989, nr. 2, p. 119.

⁶ Igor Cașu, *op. cit.*, p. 140.

⁷ Lucru pe care l-a observat Emil Cioran, care spunea, în acest sens, în culmea disperării sale juvenile, că „România nu este istorie, ci geografie” în Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Editura Humanitas, București, 1993, p. 39.

1997)⁸: „această ideologie a fost creată din ordinul centrului (secția de propagandă a P.C.U.S.) din două considerente:

1. din nevoia de a atribui o identitate unor teritorii și populații care le locuiau, rupte prin forță din trupul unor țări integre din punct de vedere teritorial și transformate în entități teritorial-administrative, respectiv republici unionale, ale Imperiului Sovietic.

2. dintr-o previziune sau perspectivă istorică, pe care Moldova Țaristă și, mai ales, cea sovietică a luat-o în calcul, anume aceea a posibilității ca aceste teritorii într-un context internațional sau regional, să revină la patriile-mamă”.

Din convingere după care „capul plecat sabia nu-l taie” și „dați cezarului ce este al cezarului” basarabienii au încercat să se resemneze în fața situației create după 1944, așa încât ei au încercat să-și reprime anumite complexe față de națiunea rusă, prin împrumuturi tacite din modul de a fi și comportamentul rușilor, din acest punct de vedere cei care insistă să-și spună și astăzi moldoveni (instrumentați de adversari în susținerea ideilor lor politice) sunt cei mai afectați de îndoctrinarea sovietică și de elemente de cultură rusească și care, din inerție, din interes, sau pentru că nu pot altfel, optează pentru menținerea status-quo-ului actual.

Astfel îi putem numi mancurți și pe cei fanatici, dar și pe cei care s-au „căftănit” pentru obținerea de posturi mai înalte sau „aprecieri în societate”.

Mai există însă o serie de intelectuali, precum Emilian Bucov, Andrei Lupan, Ion Druță, ș. a., deși aserviți regimului și acceptând comandamentele ideologice ale acestuia, formal sau cu entuziasm, au încercat să nu admită degradarea limbii la un nivel nerecognoscibil, cum este cazul limbii române populare din Transnistria.

Pe de altă parte, în 1985, a început o acțiune de combatere a lor, atât prin intermediul unor posturi de radio străine („Europa Liberă”, „Vocea Americii”, „BBC”), cât și în mediile românești, care sperau într-o eliberare din componența Imperiului Sovietic.

Actualmente „națiunea moldovenească”, o construcție artificială a perioadei sovietice, a devenit o realitate din punct de vedere politic. În același timp însă, basarabienii au recunoscut, grosso-modo, denumire modernă a limbii materne, acceptarea etnonimului modern de „român” fiind mai degrabă o problemă de adaptare psihologică decât de esență”⁹.

DIANA CORAI
Universitatea Oradea

CONSIDERATIONS ABOUT THE „MANCURTS” PHAENOMENON

SUMMARY

The paper intended to present some observations concerning the assimilation policy of Romanians in Bassarabia, during 1944-1989, by means of a centralized state policy. By offering various advantages to those who gave up their ethnical and linguistic identity the so-called “mancurts” the Romanian population’s resistance to the Russification policy was weakened.

⁸ Marian Enache, Dorin Cimpoșu, *Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993-1997)*, Editura Polirom, 2000, p. 67.

⁹ Igor Cașu, *op. cit.*, p. 156.